

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ
МУКАЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МУКАЧІВСЬКІЙ БУДИНОК ШКОЛЯРІВ**

ПОГОДЖЕНО

протокол засідання
методичної ради
методичного кабінету
управління освіти
11.09.2014 № 01

ЗАТВЕРДЖУЮ

наказ управління освіти
виконавчого комітету
Мукачівської міської
ради
12.09.2014 № 121

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМКУ**

ГУРТКА «ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА»

Початковий, основний рівні

Укладач:

Сливчук О.А. – керівник гуртка «Художня кераміка» Мукачівського Будинку школярів.

Рецензенти:

Пенська Г.Я. – директор Мукачівського Будинку школярів;

Готюр Л.Б. – заступник директора по НВР Мукачівського Будинку школярів;

Ткач О.Д. – методист Мукачівського Будинку школярів.

Програма складена на основі програми гуртка «Гончарик».

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України №1\11-5303 від 18.07.2007р.)

Початковий, основний рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Художня кераміка, як один із національних видів народної творчості, посідає почесне місце у системі дисциплін декоративно-ужиткового мистецтва, які викладаються в позашкільних навчальних закладах.

Глина — це великий дар природи, з якого люди створюють усілякі ужиткові та декоративні вироби. Із глини з незапам'ятних часів люди ліпили речі, необхідні у побуті, насамперед, посуд. Донині археологи знаходять черепки — уламки стародавніх керамічних предметів, за якими можна читати історію різних народів.

Кераміка — цілком сучасний і перспективний матеріал, без якого неможливо уявити сучасний і майбутній побут, архітектуру, техніку, мистецтво. Тому дана програма передбачає залучення дітей і підлітків до

високої керамічної майстерності й зумовлює допрофесійну підготовку за спеціальностями керамічного виробництва. Заняття у гуртку «Гончарик» не лише знайомлять дітей із мистецтвом кераміки. Вони є екскурсом у етнографію, тим самим сприяючи вихованню у кожної дитини любові до минулого свого народу, рідного краю, країни.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка «Гончарик».

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються гончарства як одного з видів народної творчості.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних гончарних виробів.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації гончарства.

До гуртка приймаються діти віком від 8 до 14 років. Прийом дітей віком 8-10 років у групи початкового рівня підготовки необмежений; достатньо здібностей до малювання та ліплення з пластиліну. Навчальні групи формуються відповідно до рівня підготовки, успішності навчання та віку дітей: початковий рівень – 8-9 років, основний першого року навчання – 9-10 років, основний другого року навчання – 10-12 років, вищий – 12-14 років. Загальний обсяг і тривалість занять становлять: на першому році навчання 144 год (по 4 год на тиждень), на другому і далі — 216 год (по 6 год на тиждень).

Програма включає три рівня підготовки: початковий (один рік навчання), основний (два роки навчання) та вищий (перший та наступні роки навчання).

Склад груп, у яких діти навчаються за програмою основного рівня, коригують з урахуванням віку, індивідуальних особливостей та успішності учня. Гуртківців у віці 12-14 років переводять на вищий рівень підготовки в індивідуальному порядку після успішного виконання програми основного рівня.

Основним змістом роботи гуртка на початковому рівні навчання є створення у дітей загальної уяви про гончарне ремесло і мистецтво кераміки, ознайомлення їх з умовами навчання і вимогами до вихованців закладів позашкільної освіти, ознайомлення з правилами техніки безпеки. Учні навчають початковим прийомам основних технік керамічного виробництва.

Мистецтво бачити світ — це і є мета та основний зміст роботи з дітьми початкового рівня навчання. Програма спонукає дітей до активних спостережень, розвиває цікавість і любов до довкілля, захоплення ним. Діти знайомляться з творами гончарства, іншими предметами народних ремесел; творять своє мистецтво у яскравих фарбах і гончарних композиціях. Учень з

першого року навчання повинен ставити перед собою певні завдання і свідомо їх виконувати. Власне, це виховний процес розвитку здатності до самоорганізації, цілеспрямованої творчої трудової діяльності, який діти проходять у процесі гри, що є першорядною формою художнього пізнання світу та усвідомлення себе в ньому.

На заняттях гуртка основного рівня підготовки вихованці отримують теоретичні знання і формують практичні навички володіння техніками й технологіями гончарства. Вони необхідні й достатні для того, щоб займатися гончарною справою на аматорському рівні (за зразками та з елементами самостійної творчості). У цьому віці у гуртківців виникає внутрішня необхідність глибокого пізнання світу. Учні мають побачити всю глибину гончарного мистецтва, знайти свої улюблені художні техніки, спробувати себе в різних площинах кераміки. Завдяки цьому учень зможе ставити перед собою складніші завдання, вирішувати їх, удосконалювати свою творчу діяльність. На цьому рівні учень має відчувати свою особистість, спробувати сили у ролі оцінювача, знавця. Це має неабияке значення у формуванні особистості учня: вихованні почуття самосвідомості, самоконтролю, відповідальності за себе та інших, потреби у самовдосконаленні.

Вищий рівень передбачає ознайомлення вихованців із визначними зразками керамічної культури, організацією промислового керамічного виробництва. Вони вивчають технології індивідуальної та колективної творчості, беруть участь у тематичних й авторських виставках, конкурсах.

Заняття вищого рівня підготовки сприяють формуванню творчої індивідуальності учнів. У декоративно-прикладній діяльності старшокласників виявляється стійкий інтерес до глибокого вивчення природи та законів її відображення: форми, фактури, кольору; психологічного стану у своїх виробках. У пошуках засобів самоствердження учні вивчають і досліджують нові методи й засоби керамічного ремесла. Старшокласники тривалий час працюють над виробами, на основі яких виконують самостійні художні твори в обраній техніці. Курс вищого рівня передбачає глибші знання з матеріалознавства: учні навчаються основним прийомам роботи з гіпсом, шлікером, глазурями, опановують техніку випалювання димної кераміки в гончарному горні.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Для розширення світогляду вихованців планується проведення екскурсій у музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами-гончарами.

Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для рівнів навчання, розділів програм і тем занять. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює педагог, на основному і вищому рівнях гуртківці самі беруть участь в обговоренні та оцінці залікових робіт. Результати участі у виставках і конкурсах формують

в учнів конкретне уявлення про особисту успішність в оволодінні керамічною майстерністю (у тому чи іншому виді керамічної техніки).

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма складена на основі програми гуртка «Гончарик» рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України від 18.07.2007 р. № 1 / 11-5303)

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1	Вступне заняття	2	2	-
2	Ліпні прийоми роботи з солоним тістом, пластиліном, гіпсом, полімерною глиною	28	2	26
3	глина — «хліб» гончарної справи;	2	1	1
4	Гончарні інструменти	2	1	1
5	естетика керамічної поверхні;	8	2	6
6	приготування керамічного тіста;	6	2	4
7	ліпні прийоми роботи з глиною;	12	2	10
8	ліплення з натури;	14	2	12
9	казка в глині (композиція);	14	2	12
10	розпис керамічної іграшки;	12	2	10
11	декоративне панно;	12	2	10
12	дивовижний посуд	8	2	6
13	Творча робота	12	2	10
14	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	10	10	-
15	Підсумкове заняття	2	2	-
Разом		144	38	106

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Робоча кімната. Інструменти та матеріали.

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні (Опішне, Косів)

Знайомство з роботами гуртків ці в, зроблених у попередні роки.

2. Ліпні прийоми роботи з солоним тістом, пластиліном, гіпсом, полімерною глиною (28год)

Ознайомлення з методами і прийомами роботи з пластиліном, солоним тістом.

Практична робота:

-приготування солоного тіста;

- ліплення з солоного тіста пано, підвіски, композиції.

– ліплення з пластиліну корзинки з фруктами, тваринок, тощо.

3. Глина — «хліб» гончарної справи (2 год)

Пластичність глини (жирна і пісна глина). Загальні ознаки придатності керамічної сировини (пластичність, вогнетривкість, кольорова гама, водостійкість, міцність).

Практична робота:

- вправи: прийоми збереження пластичності глини (запобігання зсушуванню).

4. Гончарні інструменти (2 год)

Стеки, їх види (скульптурний, стек «петля», стек із зубчиками).

- підготовка робочого місця та інструментів;

-вправи зі стеками: опрацювання дрібних деталей нанесення декору (на заготовках).

5 Естетика керамічної поверхні (8 год)

Способи декорування поверхні керамічного виробу (рельєфне і гладке).

Практична робота:

- декорування поверхні невипаленої глини (ліплення і гравірування вручну);

– декорування поверхні випаленого горщика, розпис пензлем.

6. Приготування керамічного тіста 6 год)

Придатність керамічного тіста до роботи, його особливі властивості.

- очищення глини від твердих домішок, розмелювання, доведення тіста до потрібної гущини.

7. Ліпні прийоми роботи з глиною (12 год)

Техніка ліплення з шматка, з пласта, кільцями.

Практична робота:

- вправи: заготовка спрощеної форми;
- дрібна пластика (іграшки);
- заготовки спрощеної геометричної форми, посуд.

8. Ліплення з натури (14 год)

Міфологічні уявлення про птахів і тварин.

Практична робота:

- Ліплення тваринок (за зразками народних іграшок)
- ліплення за уявою домашніх тварин.

9. Казка в глині (композиція) (14 год)

Читання казок. Вибір сюжету.

Організація цілісного композиційного рішення виробу.

Практична робота:

- ескізні замальовки тварин (за вибраним сюжетом);
- ескізний малюнок на папері;
- відтворення ескізного варіанту в матеріалі.

10. Розпис керамічної іграшки (12 год)

Орнаментальна символіка глиняних виробів.

Особливості слов'янської керамічної іграшки.

Основні прийоми розпису фарбами.

Практична робота:

- приготування робочого місця, необхідних матеріалів та інструментів для розпису (фарби, палітра, пензлі);
- підбір кольорів, необхідних для роботи;
- послідовний розпис іграшки.

11. Декоративне панно (12 год)

Декоративне панно в інтер'єрі.

Види рельєфу.

Практична робота:

- приготування глини;
- виготовлення основи (пласт);
- виконання ескізу композиції (на папері);
- виконання декоративного панно в матеріалі;
- сушіння та декорування виробу.

12. Дивовижний посуд (8 год)

Легенди про виникнення гончарного посуду.

Практична робота:

- прийоми виконання посуду зі спіралей або кілець;
- спосіб виготовлення денця горщика;
- нарощування стінки горщика;
- виготовлення «дивовижного» посуду;
- сушіння та декорування виробу.

13. Творча робота (12 год)

Огляд відеозаписів і демонстрування гончарних виробів.

Практична робота:

- вибір теми і складання ескізу композиції виробу на папері;
- виконання виробу в творчому варіанті;
- виконання творчої композиції за даними розмірами;
- сушіння та декорування керамічних виробів;

14. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (10 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

15. Підсумкове заняття (2год)

Обговорення кращих ескізів і робіт.

Звітна виставка творчих робіт вихованців.

Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

Складання спільно з учнями індивідуальних планів удосконалення професійної майстерності.

Основний рівень перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1	Вступне заняття	2	2	-
2	Робота з обладнанням та дотримання техніки безпеки	4	2	2
3	Етнографічні особливості гончарства.	6	2	4
4	Вибір і підготовка гончарної глини.	4	2	2
5	Формування виробів з глини	36	2	34
6	Виготовлення виробів з солоного тіста	16	2	14
7	Робота з нетрадиційними матеріалами – гіпс, полімерна глина, холодний фарфор.	32	2	30
8	Виготовлення авторських виробів	32	2	30
9	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	10	10	-
10	Підсумкове заняття	2	2	-
Разом		144	28	116

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти та матеріали.

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Робота з обладнанням і дотримання техніки безпеки (4 год).

Правила користування інструментами та пристроями в керамічному виробництві.

Перша допомога при пораненні інструментами.

Практична робота:

- підготовка в особистому довіднику сторінки «Техніка безпеки»;
- підготовка робочого місця та інструментів.

3. Етнографічні особливості українського гончарства (6 год).

Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні (гончарний посуд Закарпаття, Полтавщини, Слобожанщини та ін.).

Гончарство у міфах про створення світу.

Гончар — чарівник. Шанобливе ставлення до гончара та гончарства.

Практична робота:

- ескізні замальовки зразків регіональної кераміки;
- виконання посуду за зразком;
- сушіння та декорування виробів.

4. Вибір і підготовка гончарної глини (4 год).

Гончарна глина (майолікова, керамічна).

Заповнювачі.

Місцеві глини.

Перегляд відеозапису циклу керамічного виробництва або екскурсія на промислове керамічне підприємство.

Практична робота:

- заготівля сировини, зберігання;
- очищення глини від твердих домішок відмучування глини та приготування глиняної маси, (розмелювання, доведення тіста до потрібної гущини).

5. Формування виробів з глини (36 год).

Майстри української кераміки.

Перегляд відеозапису, зробленого в музеї.

Практична робота:

- ліплення за зразком жіночої та чоловічої фігурок у стані спокою і в стані руху;

- складання керамічної композиції з двох постатей;
- виконання декоративного панно з фігурою людини;
- складання керамічної композиції за мотивами літературних творів.

6. Виготовлення виробів з солоного тіста (16 год).

Ліплення з солоного тіста панно, підвісок, тощо

Практична робота:

- приготування тіста.;
- колорування;
- розробка ескізів виробу на папері;
- виготовлення виробів з кольорового тіста;
- лакування.

7. Робота з нетрадиційними матеріалами – гіпс, полімерна глина, холодний фарфор (32 год).

Ознайомлення з технікою роботи з матеріалами – гіпс, полімерна глина, холодний фарфор.

Практична робота:

- ескізні замальовки виробу на папері;
- виготовлення виробу в матеріалі;
- декорування, виробу.

8. Виготовлення авторських виробів (32 год).

Перегляд відеозапису виставок дитячих робіт.

- ескізні замальовки виробу на папері;
- виготовлення виробу в матеріалі;
- сушіння та випалювання;
- декорування виробу.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (10 год).

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування кр'аєзнавчих, природничих, історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

10. Підсумкове заняття (2 год).

Обговорення кращих ескізів і робіт.

Підсумкова виставка вихованців.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень другого року навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	3	3	—
2.	Робота з обладнанням та дотримання техніки безпеки	6	3	3
3.	Жанри образотворчого мистецтва.	9	3	6
4.	Виготовлення виробів з соленого тіста	33	3	30
5.	Вибір і підготовка гончарної глини. Механізований та ручний методи заготівлі глини	15	3	12
6.	Етнографічні особливості українського гончарства	18	6	12
7.	Формування виробів з глини	69	6	63
8.	Виготовлення виробів з полімерної глини, холодного фарфору	27	3	24
9.	Виготовлення авторських виробів	15	3	12
10.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	18	3	15
11.	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	39	177

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти та матеріали. Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Робота з обладнанням і дотримання техніки безпеки (6 год)

Правила користування інструментами та пристроями в керамічному виробництві.

Перша допомога при пораненні інструментами.

Практична робота:

- підготовка в особистому довіднику сторінки «Техніка безпеки»;
- підготовка робочого місця та інструментів;

3. Жанри образотворчого мистецтва. (9 год.)

Жанр-різновид образно-композиційної будови художнього твору (історичний жанр, батальний, портретний, анімалістичний, пейзажний, побутовий, натюрморт). Декоративне панно виконане в одному з видів жанру образотворчого мистецтва,

Практична робота.

- Ескізний малюнок на папері.
- Приготування пластичної глини.
- Відтворення ескізного варіанту в матеріалі.
- Сушіння та декорування виробу.

4. Виготовлення виробів з солоного тіста. (33 год)

Ліплення з солоного тіста

Практична робота:

- Приготування тіста, колорування;
- Розробка ескізів на папері;
- Виготовлення площинних композицій
- Виготовлення декоративного панно

5. Вибір і підготовка гончарної глини. Механізований та ручний методи заготівлі глини (15 год)

Гончарна глина (майолікова, керамічна). Заповнювачі.

Місцеві глини.

Перегляд відеозапису циклу керамічного виробництва або екскурсія на промислове керамічне підприємство.

Практична робота:

- заготівля сировини, зберігання;
- очищення глини від твердих домішок (розмелювання, доведення тіста до потрібної густини; механізований метод);
- відмучування глини та приготування глиняної маси, придатної до роботи (ручний метод).

6. Етнографічні особливості українського гончарства. (18 год)

Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні (гончарний посуд Закарпаття, Полтавщини, Слобожанщини та ін.).

Гончарство у міфах про створення світу.

Дрібна пластика форми в тарілці та в народній іграшці.

Практична робота:

- ескізи замальовки зразків регіональної кераміки;
- виготовлення декоративного посуду
- виготовлення народної іграшки
- сушіння та декорування виробів.

7. Формування виробів з глини (69 год)

Майстри українського гончарства. Перегляд фотографій, зроблених в музеї.

Практична робота:

ліплення за зразком фігурок тварин та людей у стані спокою і в стані руху;

- складання багатофігурної керамічної композиції;
- складання керамічної композиції за мотивами літературних творів .
- виконання декоративного панно із зображенням архітектури;
- виконання декоративного панно до календарно-обрядових свят.

8.Виготовлення виробів з полімерної глини, холодного фарфору. (24 год)

Перегляд фото виставок дитячих робіт.

Практична робота:

- Виготовлення прикрас та сувенірів;
- Виконання декоративного панно.

9. Виготовлення авторських виробів (15 год.)

Перегляд фото виставок дитячих робіт.

Практична робота:

- ескізні замальовки виробу на папері;
- виготовлення виробу в матеріалі за вибором;
- сушіння та декорування виробу.

10. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год.)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування кр'аєзнавчих, природничих, історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

11. Підсумкове заняття (3 год)

Обговорення кращих ескізів і робіт. Підсумкова виставка вихованців.
Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- особливості слов'янської керамічної іграшки;
- особливості кераміки різних регіонів України;
- орнаментальну символіку глиняних виробів;
- загальні ознаки придатності керамічної сировини;
- прийоми збереження пластичності глини;
- властивості та відмінності глин різних видів;
- виконання ескізних малюнків на папері;
- види гончарних інструментів;
- будову гончарного круга та його технічні можливості;
- способи декорування поверхні керамічного виробу;
- техніки ліплення;
- прийоми виконання посуду зі спіралей або кілець;
- прийоми ліплення та декорування народної іграшки;
- технологію керамічного виробництва;
- технологію випалювання виробу.

Учні повинні вміти:

- виконувати ескізний малюнок на папері;
- користуватися інструментами для роботи з глиною;
- виконувати прийоми збереження пластичності глини;
- приготувати керамічне тісто;
- приготувати солоне тісто;
- володіти методами роботи з гіпсом.
- володіти техніками ліплення;
- користуватися прийомами виконання посуду зі спіралей або кілець;
- вміти декорувати поверхню невипаленої глини та поверхню випаленого горщика;
- виконувати розпис пензлем;
- виконувати прості вироби на гончарному крузі та методом ручного ліплення;
- створювати виразні багатофігурні композиції;
- декорувати керамічну поверхню виробів ангобами і глазурями.
- приготувати керамічні маси для виконання різних технік керамічного виробництва;
- формувати і декорувати вироби з глини у різних техніках;
- створювати виразні художні композиції;
- розробляти колективні проекти.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Арбат Ю.* Добрым людям на загляденье. — М.: Детская литература, 1964.
2. *Блинов Ю.* Чудо-кони, чудо-птицы. — М.: Детская литература, 1977.
3. *Боголюбов Н.* Лепка на занятиях в школьном кружке. — М.: Просвещение, 1979.
4. *Голубець О. М.* Львівська кераміка. — К.: Наукова думка, 1991.
5. *Данкевич Е. В., Жакова О. В.* Знакомьтесь, глина. — СПб, 1997.
6. *Легенький Ю. Г.* Від ремесла до творчості. — К.: Час, 1990.
7. *Пошивайло О.* Етнографія українського гончарства. — К.: Молодь, 1987.
8. *Петрашенко В.* Слов'янська кераміка VIII-IX ст. правобережжя Середнього Подніпров'я. — К., 1992.
9. *Рисцов В.* При гончарному крузі. — К.: Молодь, 1987.